

## 1. Podstawy pedagogiki specjalnej: dziecko/uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w przedszkolu i w szkole podstawowej

Kod przedmiotu		Nazwa przedmiotu	Podstawy pedagogiki specjalnej: dziecko/uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w przedszkolu i w szkole podstawowej	
Kierunek			Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna – studia jednolite magisterskie	
Rodzaj przedmiotu lub modułu			B. Moduł kształcenia nauczycielskiego – przedmioty	
Profil kształcenia (studiów)		praktyczny		
Semestr		3		
Osoba koordynująca przedmiot		Prof. dr hab. Maria Burtowy		
Osoby prowadzące zajęcia		Prof. dr hab. Maria Burtowy, 60 godz. wykładu, studia stacjonarne i niestacjonarne. Mgr Małgorzata Swędowska, 300 godz. ćwiczeń; 120 godz. ćwiczeń – studia stacjonarne; 180 godz. ćwiczeń – studia niestacjonarne;		
Język prowadzenia zajęć		Język polski		
<b>Wymiar godzinowy zajęć i pracy studenta</b>				
			Stacjonarne	Niestacjonarne
1. Wykłady (wspólny udział nauczycieli akademickich i studentów)			30	30
2. Inne formy (wspólny udział nauczycieli akademickich i studentów)			60	60
<b>Razem 1+2</b>			<b>90</b>	<b>90</b>
3. Praktyki (realizowane samodzielnie przez studentów)			—	—
4. Praca własna studenta (w tym prace domowe i projektowe, przygotowanie się do zaliczenia/egzaminu)			60	60
<b>Razem 3+4</b>			<b>60</b>	<b>60</b>
<b>SUMA 1+2+3+4</b>			<b>150</b>	<b>150</b>
<b>Łącznie punktów ECTS wg planu studiów</b>			<b>6</b>	<b>6</b>
<b>Wymagania wstępne i dodatkowe</b>				
Zaliczone przedmioty: Podstawy pedagogiki: Wiedza o świecie Podstawy pedagogiki: Wiedza o relacjach ja-świat (rozumienie) Podstawy psychologii dla nauczycieli				
<b>Opis efektów uczenia się dla przedmiotu</b>				
	OPIS PRZEDMIOTOWEGO EFEKTU UCZENIA SIĘ			SYMBOL EKK (odniesienie do kierunkowych efektów uczenia się)
	<b>ma wiedzę:</b>			
1.	posiada wiedzę, w tym zaczerpniętą z pedagogiki specjalnej, w zakresie projektowania i prowadzenia badań diagnostycznych, uwzględniających specyfikę funkcjonowania dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym oraz ich zróżnicowane potrzeby edukacyjne, w tym zakres i jakość wsparcia społecznego			PED.JM_W08
2.	posiada wiedzę w zakresie zróżnicowanych możliwości dzieci/uczniów w okresie przedszkolnym i młodszym wieku szkolnym, wynikających z opóźnień, zaburzeń lub przyspieszenia rozwoju i			PED.JM_W11

	dostosowywania do nich zadań rozwojowych i edukacyjnych	
3.	ma wiedzę dotyczącą edukacji włączającej, a także sposobów realizacji zasady inkluzji	<b>PED.JM_W12</b>
	<b>ma następujące umiejętności:</b>	
1.	formułuje i rozwiązuje złożone i nietypowe problemy edukacyjne i wychowawcze dzięki właściwemu doborowi, opracowaniu i wykorzystaniu materiałów źródłowych i informacyjnych oraz metod i narzędzi (pedagogiki, pedagogiki specjalnej i psychologii), a także wykonuje zadania właściwe dla działalności zawodowej w zakresie pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej	<b>PED.JM_U01</b>
2.	dostrzega swoje mocne i słabe strony, samodzielnie planuje i realizuje własne uczenie się przez całe życie (jako pracownika, nauczyciela, opiekuna, wychowawcy), a także potrafi ukierunkowywać i wspierać rozwój innych osób (dzieci/uczniów, współpracowników)	<b>PED.JM_U05</b>
3.	wykorzystuje w codziennej praktyce edukacyjnej różnorodne sposoby organizowania środowiska nauczania-uczenia się, uwzględniając specyficzne potrzeby i możliwości grupy, jak i poszczególnych dzieci/uczniów	<b>PED.JM_U08</b>
4.	skutecznie wykorzystuje w pracy z dzieckiem/ucznikiem informacje uzyskane na jego temat od specjalistów (psychologa, logopedy, pedagoga, lekarza) i rodziców	<b>PED.JM_U18</b>
	<b>posiada następujące kompetencje społeczne i interpersonalne:</b>	
1.	ma świadomość wagi odpowiedzialnego pełnienia ról zawodowych, w tym dbałości o dorobek, tradycje zawodu i wypełnianie zobowiązań społecznych nauczyciela edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz świadomość znaczenia inicjowania i współorganizowania działalności na rzecz środowiska społecznego i w interesie publicznym	<b>PED.JM_K02</b>
	<b>w zakresie własnego rozwoju:</b>	
1.	ma wiedzę na temat zasad i prawnych uwarunkowań awansu zawodowego nauczyciela	<b>PED.JM_R01</b>

### **Cele kształcenia**

Charakterystyka psychopedagogiczna dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (wyzwania rozwojowe). Diagnoza funkcjonalna dzieci/uczniów ze specjalnymi potrzebami (w tym uczniów z niepełnosprawnościami) w praktyce (rozpoznanie potrzeb, klasyfikacja ICF, narzędzia stosowane w diagnozie funkcjonalnej). Projektowanie wsparcia dzieci/uczniów ze specjalnymi potrzebami (w tym uczniów z niepełnosprawnościami) i ocena jego skuteczności. Organizacja procesu kształcenia i wychowania w zakresie edukacji włączającej. Współpraca z otoczeniem przedszkola i szkoły w procesie wspierania rozwoju dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (w tym uczniów z niepełnosprawnościami).

### **Treści kształcenia**

#### **Wykłady:**

- Podstawowe problemy pedagogiki specjalnej jako nauki interdyscyplinarnej. Pojęcia, cele, zadania, zasady, zakres i subdyscypliny. Opieka i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością i niedostosowaniem społecznym w ujęciu historycznym. Wspólne i swoiste problemy osób z różnymi niepełnosprawnościami (od mikrodeficytów centralnego układu nerwowego po całościowe zaburzenia w rozwoju) i niedostosowaniem społecznym. Skala i dynamika zjawiska niepełnosprawności w Polsce i na świecie. Systemy kształcenia specjalnego w Polsce na tle systemów w innych państwach. Efektywność kształcenia specjalnego. Wyrównywanie szans edukacyjnych. Kształcenie pedagogów specjalnych.
- Postawy społeczne wobec osób z niepełnosprawnością i niedostosowaniem społecznym. Idea integracji i inkluzji osób z niepełnosprawnością i niedostosowaniem społecznym w edukacji i społecznym funkcjonowaniu. Kształtowanie idei autonomii, normalizacja warunków życia oraz definiowanie empowermentu jako idei społecznej samodzielności osób z niepełnosprawnością intelektualną. Kreatywność osób z niepełnosprawnością w różnych przejawach ludzkiej aktywności.
- Subdyscypliny pedagogiki specjalnej (specyfika pracy z dziećmi i młodzieżą ze względu na subdyscyplinę). Tyflopedagogika, surdopedagogika, edukacja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością intelektualną, pedagogika leczniczo-terapeutyczna, pedagogika korekcyjna,

pedagogika resocjalizacyjna, socjoterapeutyczna i inne.

- Sytuacja rodziny dziecka z niepełnosprawnością. Problemy adaptacji, utrudnienia życiowe, wsparcie społeczne. Uwarunkowania specyfiki pracy z rodziną dziecka z niepełnosprawnością. Założenia i metody wspierania rodziny dziecka z niepełnosprawnością w całym cyklu jego życia. Wpływ zaburzeń rozwoju dziecka na funkcjonowanie rodziny. Możliwości usprawniania funkcjonowania dziecka z niepełnosprawnością w rodzinie. Relacje między rodziną dziecka z niepełnosprawnością a specjalistami. Możliwości pełnienia ról społecznych przez osoby z niepełnosprawnością i niedostosowane społecznie.
- Zasady i metody pracy opiekuńczo-wychowawczej, rehabilitacyjnej, resocjalizacyjnej i socjoterapeutycznej. Formy opieki nad osobami z niepełnosprawnością i niedostosowaniem społecznym. Działalność placówek rehabilitacyjnych, resocjalizacyjnych i socjoterapeutycznych z uwzględnieniem problemów ich funkcjonowania. Poradnictwo psychologiczne. Profilaktyka psychologiczna. Opieka zdrowotna. Edukacja zdrowotna.
- Edukacja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością intelektualną. Specyfika zaburzenia z uwzględnieniem charakterystyki procesów orientacyjno-poznawczych, zaburzeń rozwoju sfery intelektualnej i rozwoju mowy. Wybrane zespoły zaburzeń genowych i chromosomowych, np. zespół Downa, Williama, cri du chat, Cornelia de Lange, Aperta. Problemy społecznego funkcjonowania osób z niepełnosprawnością intelektualną w zależności od wieku: seksualność i przygotowanie do dorosłego życia, zatrudnienie. Rozumienie utrudnień edukacyjnych, emocjonalnych, i społecznych osób z niepełnosprawnością intelektualną. Metody pracy rehabilitacyjno-wychowawczej. Rozwijanie samodzielności w życiu codziennym. Stymulowanie aktywności społecznej i ruchowej uczniów z zaburzeniami sfery intelektualnej. Organizacja czasu wolnego. Zapewnienie bezpieczeństwa uczniom z zaburzeniami sfery intelektualnej. Współpraca nauczyciela z rodzicami i specjalistami prowadzącymi rehabilitację uczniów z zaburzeniami sfery intelektualnej.
- Tyflopädagogika. Anatomia i fizjologia wzroku. Wady wzroku - rodzaje, przyczyny i następstwa. Utrata wzroku. Funkcjonowanie osób słabowidzących i niewidomych. Samodzielne poruszanie się osób niewidomych, orientacja w przestrzeni, czynności samoobsługowe. Motoryka mała. Gromadzenie informacji i uczenie się przez osoby słabowidzące i niewidome. Kompensacja zmysłowa - odbiór wrażeń akustycznych i dotykowych. Rola komunikacji werbalnej. Sprawność procesów intelektualnych (analiza, synteza, abstrakcja, analogia, wnioskowanie, przewidywanie). Zaburzenia współwystępujące. Rozwój kompetencji życiowych osób z dysfunkcją wzroku. Kontakty społeczne osób z dysfunkcją wzroku. Defekty wzroku a osobowość. Rozumienie problemów osób słabowidzących i niewidomych. Doświadczenie ograniczenia widzenia (poruszanie się i wykonywanie czynności w opaskach, obserwowanie rzeczywistości przez symulatory i filtry zmieniające widzenie). Wychowanie, edukacja, terapia i rehabilitacja osób słabowidzących i niewidomych. Metody pracy opiekuńczo-wychowawczej z dziećmi i młodzieżą z dysfunkcją wzroku (opieka w internacie, poruszanie się w terenie). Ocena funkcjonalna osoby z dysfunkcją wzroku. Rozwijanie samodzielności w życiu codziennym. Stymulowanie aktywności społecznej i ruchowej uczniów z dysfunkcją wzroku. Organizacja czasu wolnego. Zapewnianie bezpieczeństwa uczniom słabowidzącym i niewidomym. Współpraca nauczyciela z rodzicami i specjalistami prowadzącymi rehabilitację uczniów słabowidzących i niewidomych.
- Surdopedagogika. Anatomia i fizjologia słuchu. Wady słuchu - rodzaje, przyczyny i następstwa. Utrata słuchu. Elementy otolaryngologii i audiologii. Protezowanie słuchu - aparaty słuchowe i implanty. Funkcjonowanie osób słabosłyszących i niesłyszących. Komunikowanie się osób niesłyszących: język migowy, daktylografia i fonogesty. Gromadzenie informacji i uczenie się przez osoby słabosłyszące i niesłyszące. Kompensacja zmysłowa - percepcja wzrokowa, odbiór wrażeń wibracyjnych. Sprawność procesów intelektualnych (abstrahowanie, uogólnianie, klasyfikacja). Zaburzenia współwystępujące. Rozwój kompetencji życiowych osób z dysfunkcją słuchu. Kontakty społeczne osób z dysfunkcją słuchu. Defekty słuchu a osobowość. Problemy osób słabosłyszących i niesłyszących. Wychowanie, edukacja, terapia i rehabilitacja osób słabosłyszących i niesłyszących. Metody pracy w ramach wychowania słuchowego. Nauczanie mowy. Metody pracy opiekuńczo-wychowawczej z dziećmi i młodzieżą z dysfunkcją słuchu (opieka w internacie, funkcjonowanie w społeczeństwie). Rozwijanie samodzielności w życiu codziennym. Stymulowanie aktywności społecznej i ruchowej uczniów z dysfunkcją słuchu. Organizacja czasu wolnego. Zapewnianie

bezpieczeństwa uczniom słabosłyszącym i niesłyszącym. Współpraca nauczyciela z rodzicami i specjalistami prowadzącymi rehabilitację uczniów słabosłyszących i niesłyszących.

**Inne formy zajęć – ćwiczenia warsztatowe i projektowe:**

- Podstawowe regulacje prawne dotyczące rehabilitacji edukacyjnej, społecznej, zawodowej i leczniczej. Poradnictwo, rehabilitacja społeczna i zawodowa oraz zatrudnianie osób z niepełnosprawnością.
- Diagnostyka psychopedagogiczna. Podstawy, cele, założenia i obszary. Procedury badań diagnostycznych i eksperymentalnych w pedagogice specjalnej - analizy jakościowe i ilościowe. Przydatność metod diagnostycznych w ocenie specyfiki zaburzeń w rozwoju. Pedagogiczne metody oceny funkcjonowania edukacyjnego, fizycznego, psychicznego i społecznego osób z niepełnosprawnością i niedostosowanych społecznie. Diagnoza na użytek działań rehabilitacyjnych i resocjalizacyjnych. Ocena skuteczności stosowanych metod wychowania, nauczania specjalnego, rehabilitacji i resocjalizacji oraz socjoterapii. Rola i miejsce diagnostyki opiekuńczo-wychowawczej, rehabilitacyjnej, resocjalizacyjnej i socjoterapeutycznej w pracy różnych placówek i instytucji. Poradnictwo i orzecznictwo psychopedagogiczne dla osób z zaburzeniami w rozwoju.
- Edukacja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością intelektualną. Specyfika kształcenia uczniów z zaburzeniami sfery intelektualnej. Nauczanie uczniów z uwzględnieniem stopnia niepełnosprawności intelektualnej. Kształtowanie pojęć, umiejętności klasyfikacji oraz rozumienia zjawisk. Wykorzystanie różnych metod i form pracy z uczniami z niepełnosprawnością intelektualną - metody aktywizujące oparte na praktycznych działaniach, np.: burza mózgów, "żywy teatr", giełda pomysłów, drama, gry dydaktyczne, metoda dobrego startu, metoda ośrodków pracy, metoda projektu, międzyprzedmiotowego, obserwacja, doświadczenie. Organizowanie przestrzeni klasy szkolnej. Projektowanie środowiska materialnego lekcji.
- Tyflopädagogika. Specyfika kształcenia uczniów z dysfunkcją wzroku. Nauczanie uczniów ze zdolnością widzenia tekstów czarnodrukowych. Nauczanie uczniów korzystających z pisma Braille'a. Komunikacja językowa w nauczaniu dzieci słabowidzących i niewidomych. Organizowanie przestrzeni klasy szkolnej. Projektowanie środowiska materialnego lekcji. Organizacja optymalnego stanowiska pracy uczniów w zależności od rodzaju dysfunkcji wzroku. Dobór pomocy dydaktycznych i środków tyfłotechnicznych dla uczniów słabowidzących (powiększalniki, lupy) i niewidomych (maszyny do pisania, modele, książki mówione). Wykorzystanie komputerów w edukacji uczniów słabowidzących i niewidomych. Stymulowanie aktywności poznawczej uczniów z dysfunkcją wzroku.
- Surdopedagogika. Specyfika kształcenia uczniów z dysfunkcją słuchu. Nauczanie uczniów słabosłyszących i niesłyszących. Nauczanie uczniów z zaburzeniami mowy wynikającymi z wad słuchu. Kształtowanie pojęć, umiejętności klasyfikacji oraz rozumienia zjawisk. Komunikacja językowa w nauczaniu uczniów słabosłyszących i niesłyszących: język migowy, mimika twarzy, środki niewerbalne i pantomimiczne. Stymulowanie rozwoju sprawności językowych. Tekst jako pełne wykorzystanie zasad językowego porozumiewania się. Organizowanie przestrzeni klasy szkolnej. Projektowanie środowiska materialnego lekcji. Dobór środków dydaktycznych, znaczenie pomocy wizualnych. Wykorzystanie komputerów w edukacji uczniów słabosłyszących i niesłyszących. Analizatory mowy, logopedyczne programy komputerowe, wzmacniacze elektroakustyczne. Stymulowanie aktywności poznawczej uczniów z dysfunkcją słuchu.

**Zalecana literatura**

**Podstawowa:**

- Bogdanowicz M., Ryzyko dysleksji, dysortografii i dysgrafii, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2011
- Bogdanowicz M.: Ryzyko specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu: dysleksji, dysortografii i dysgrafii. Gdańsk 2011.
- Cytowska B. Winczury B (red.), Wczesna interwencja i wspomaganie rozwoju małego dziecka Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006.
- Klaczak M., Majewicz P. (red.), Diagnoza i rewalidacja indywidualna dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2006.

- Krause A. Współczesne paradygmaty pedagogiki specjalnej, Wyd. Impuls, Kraków 2010.
- Minczakiewicz E.M., Jak krok po kroku wprowadzać dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych w świat zabawy i nauki, Wyd. Impuls, Kraków 2010.
- Naprawa R., Tanajewska A., Korzeniewska E., Pomóż dzieciom zrozumieć świat. Programy dla uczniów edukacji wczesnoszkolnej oraz uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim. Szkoła podstawowa, Wyd. Harmonia, 2012.
- Szumski G., Integracyjne kształcenie niepełnosprawnych. Sens i granice zmiany edukacyjnej, Wyd. PWN, Warszawa 2012.
- Wyczesany J., Pedagogika upośledzonych umysłowo. Wybrane zagadnienia, Wyd. IMPULS, Kraków 2011.

**Uzupełniająca:**

- Bogdanowicz M., Kisiel B., Przasnyska M., Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganie dziecka, Warszawa 2005
- Flis R., Praca w klasie integracyjnej, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.
- Janiszewska–Nieścioruk Z. (red.), Problemy edukacji integracyjnej dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007.
- Kosakowski Cz., Krause A., Wójcik M. (red.), Relacje i doświadczenia społeczne osób z niepełnosprawnością, Wyd. AKAPIT, 2009.
- Mihilewicz S. (red.), Dziecko z trudnościami w rozwoju, Wyd. IMPULS, Kraków 2011.
- Pielecki A. red., Usprawnienie, wychowanie i nauczanie osób z głębszym upośledzeniem umysłowym, AP, Kraków 2003.
- Pielecki A., Zmiany postaw młodzieży wobec osób niepełnosprawnych, Wyd. UMCS, Lublin 2013.
- Stankowski A., Balukiewicz M. (red.), O trudnej sztuce bycia razem, czyli różne oblicza integracji, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006.
- Woynarowska B., Uczniowie z chorobami przewlekłymi. Jak wspierać ich rozwój, zdrowie i edukację, Wyd. PWN, Warszawa 2010.
- Wyczesany J., Mikrut A. (red.), Kształcenie zintegrowane dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, Wyd. AP, Kraków 2002.
- Zawiślak A., Wybrane zagadnienia z pedagogiki specjalnej, Wyd. IMPULS, Kraków 2009.

<b>Metody i formy prowadzenia zajęć</b>	<b>Tak (X) / nie</b>
Wykład z prezentacją multimedialną wybranych zagadnień	X
Wykład konwersatoryjny	
Wykład problemowy	
Wykład informacyjny	
Dyskusja	X
Praca z tekstem	X
Metoda analizy przypadków	
Uczenie problemowe (Problem-based learning)	X
Gra dydaktyczna/symulacyjna	
Metoda ćwiczeniowa	X
Metoda warsztatowa	
Metoda projektu	
Prezentacja multimedialna	X
Demonstracje dźwiękowe i/lub video	

Metody aktywizujące (np.: „burza mózgów”, technika analizy SWOT, technika drzewka decyzyjnego, metoda „kuli śniegowej”, konstruowanie „map myśli”)	X
Praca w grupach	
Praca indywidualna ze studentem (w tym tutoring)	
Hospitacje zajęć realizowanych przez nauczycieli lub innych studentów	
Samodzielne prowadzenie zajęć z dziećmi (uczniami, wychowankami)	
Inne (jakie?) - .....	
<b>Metody i formy weryfikacji efektów uczenia się</b>	<b>Tak (X) / nie</b>
Egzamin pisemny	
Egzamin ustny	X
Zaliczenie pisemne na zakończenie zajęć	X
Zaliczenie ustne na zakończenie zajęć	
Kolokwium pisemne śródsesemtralne	
Kolokwium ustne śródsesemtralne	
Test	X
Projekt	
Esej	X
Raport	
Prezentacja multimedialna	
Udział w debacie	
Konspekty zajęć	
Inne (jakie?) - .....	
<b>Uwagi prowadzącego</b>	
<b>Skala ocen i sposób ustalania ocen</b>	
Skala ocen: niedostateczny (2) dostateczny (3) dostateczny plus (3,5) dobry (4) dobry plus (4,5) bardzo dobry (5)	Ocena ustalana jest na podstawie następującej skali: Poniżej 55.00 % - ocena 2 55.00 % i więcej - ocena 3 60.00 % i więcej - ocena 3,5 70.00 % i więcej - ocena 4 80.00 % i więcej - ocena 4,5 90.00 % i więcej - ocena 5